

ИЗСЛЕДВАНЕ НА НАГЛАСИТЕ И ПОТРЕБНОСТИТЕ НА СТУДЕНТИТЕ – БЪДЕЩИ УЧИТЕЛИ ПО БИОЛОГИЯ, КЪМ ПРИЛОЖЕНИЕ НА ДРАМА МЕТОДА В ПРОФЕСИОНАЛНАТА ИМ ПОДГОТОВКА

Ася Асенова

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Резюме. В настоящата статия са представени и дискутирани резултатите от проведено изследване за установяване нагласите на бъдещи учители по биология относно приложението на драма метода и неговия образователен потенциал. Анализирани са предимствата от приложението на образователната драма в професионалната подготовка на бъдещите учители по биология и е дискутиран педагогическият потенциал на този метод за формиране на професионални компетентности. Изводите показват, че потенциалът на драмата в образованието за повишаване на компетентността на учителите по преподаване на биология е изключително ефективен.

Keywords: drama education; training of pre-service teachers in biology; pedagogical model

Увод

Редица изследвания сочат, че създаването на интерактивна образователна среда във висшето училище е необходима предпоставка за повишаване на ефективността на образователния процес, в това число и повишаване на мотивацията на бъдещите учители по биология. Не на последно място е доказана и пряката зависимост между имплементирането на иновативни педагогически методи и стратегии в професионалната подготовка на бъдещите учители и качеството на педагогическата и мениджърската им дейност в педагогическата практика. Адаптирането и имплементирането на интерактивните методи на обучение, в т.ч. и драма метода, във висшето училище е важна предпоставка за модернизирание на подготовката на бъдещи учители по биология, която трябва да бъде в унисон със съвременните образователни и обществени тенденции, нормативните изисквания и не на

последно място, със създаването на европространство за висше образование¹⁾ (Bolton, 2007; Lin, 2008).

Ефективното прилагане на определени педагогически стратегии и методи (в т.ч. и драма обучението) предполага адаптиране и конкретизация на тяхната специфика, равнища на приложение, средства и инструменти за интерактивно взаимодействие в съответствие със специфичната образователна среда. Безспорен факт е, че по-добре се запомня и интегрира в личния опит това, което е емоционално натоварено и преживяно. В този смисъл, приложението на образователната драма в професионалната подготовка на бъдещите учители по биология дава възможност да се постави акцент върху специално и целенасочено организирани ситуации и взаимодействия, в които обучаемите чрез преживяване и емоционална рефлексия (осъзнаване на своите чувства и емоции) придобиват различни знания, умения и професионални компетентности.

В практиката е доказана по безспорен начин ефективността на образователната драма като средство за ефективно, когнитивно и афективно развитие на обучаемите (б.а. в т.ч. и на бъдещите учители по биология), чрез който се подпомага процесът на себеизразяване, самоконтрол и рефлексия в определена моделирана от преподавателя реалност^{2,3,4,5)} (Norris, 2016; Pascoe, 2015; Munday, 2015).

Тя представлява един ефективен подход в образованието, тъй като предполага трупане на опит и знания в една алтернативна реалност (въображаема ситуация), наситена с връзки, взаимоотношения, конфликти и разнообразни поведенчески модели (Nikolova, 2013: 76 – 77).

Приложението на драма метода в обучението (в т.ч. и в професионалната подготовка на бъдещи учители по биология) създава условия за ориентиран към обучаемия образователен процес, в рамките на който се изразява социалната и активна позиция по определен проблем.

Включването на подобни методи на обучение е от съществено значение за ефективността на образователния процес, защото е насочено към комплексното личностно развитие както от гледна точка на усвояване на конкретни умения и компетентности, така и по отношение формирането на афективната сфера на личността, които имат значение за цялостното изграждане на бъдещите учители по биология.

Настоящата статия има за цел да анализира нагласите и отношението на бъдещите учители по биология към приложението на драма метода в професионалната им подготовка в рамките на конкретна научна дисциплина. Акцентът в анализа е поставен върху студентите и тяхната гледна точка относно включването на творческата драма, като изследователска стратегия за обучение, от една страна, а от друга – нейното съчетание с някои съвременни ИКТ. Статията е базирана на резултати, получени в хода на професионалната

подготовка на студентите – бъдещи учители по биология, реализирана през учебната 2015/2016 година.

Приложението на образователната драма е застъпено в научната дисциплина „Защита при бедствия и първа долекарска помощ“, която е част от професионалната подготовка на бъдещите учители по биология. Дисциплината по учебен план е избираема за студентите от специалност „Биология и английски език“, III курс, Биологически факултет на СУ „Св. Климент Охридски“ (Asenova, 2017). Използвана е творческата драма, като учебното съдържание, в рамките на което е организиран драма методът, е свързано с изучаването на основни техники и правила при оказване на първа долекарска помощ при някои групи инциденти (напр. алергичен шок, инфаркт, счупвания на кости на тялото, порезни рани, задавяне и др.). Обучението за защита при бедствия и за оказване на първа долекарска помощ в началния, прогимназиалния и гимназиалния етапи на образование е регулирано в Закона за защита при бедствия (съгласно чл. 16, ал. 3 от Закона). В българските училища това специфично обучение се провежда от класните ръководители. Обучението се провежда в часа на класа съгласно Указание за обучение за действия при бедствия, аварии, катастрофи, пожари и за оказване на първа помощ. Темите за начален и прогимназиален етап са 16 и са структурирани в три модула: I. Защита при бедствия; II. Пожарна безопасност и спасяване; III. Първа помощ. Темите за гимназиален етап са 7 и са структурирани в три модула: I. Защита при бедствия и аварии; II. Пожарна безопасност и спасяване; III. Първа помощ.

В края на обучението по дисциплината „Защита при бедствия и първа долекарска помощ“ е проведена анкета за проучване на нагласите на студентите – бъдещи учители по биология, към образователната драма със 10 твърдения, които са свързани най-общо с възможност да развитие на собствения потенциал и личностни способности; подобряване на психологическия климат; повишаване на мотивацията за работа в академична среда; развитие на критичното и креативното мислене; атмосфера в екипа при работата върху крайния продукт; подобряване на знанията по дисциплината и уменията за работа с ИКТ; положителни емоции от обучението по научната дисциплина (приложение 1). Анкетата е организирана в електронен формат, което предполага бързо и лесно попълване, проследяване на процеса и резултатите и подходяща визуализация на получените резултати. За реализирането на електронната анкета е използван уеббазиран софтуер Survey Monkey.

В хода на изследването са поставени няколко важни аспекта, свързани с осмислянето на професионалната подготовка на бъдещите учители по биология в контекста на приложението на конкретна иновативна технология, създаваща среда за интелектуална и изследователска трансмисия на конкретни знания и умения. Изследваната творческа драма, в качеството си на интерактивен метод на обучение, има широко поле на приложение, включващо както висшето образование, така и средното училище.

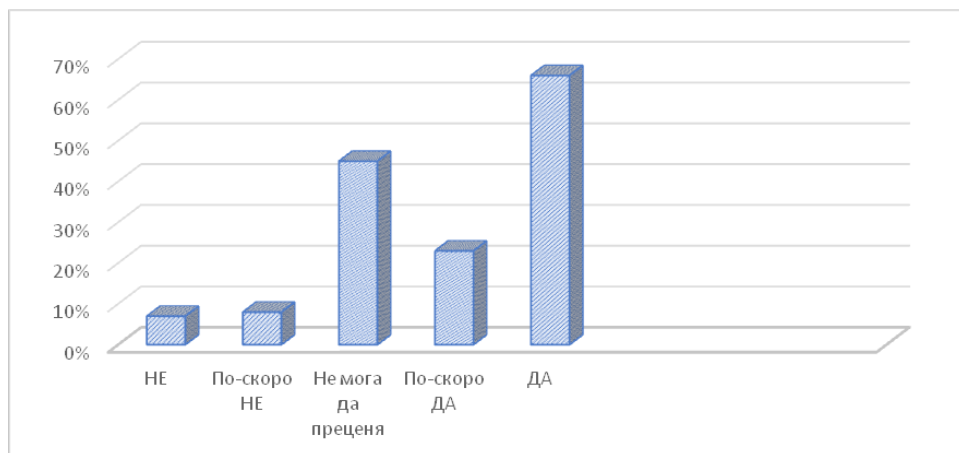
На отворените въпроси от анкетата, свързани с предимствата на използването на образователната драма, студентите посочват следните предимства (отговорите на студентите са цитирани без редакция и са представителни за извадката):

– чрез образователната драма се развива различен вид емоционална интелигентност; – театралното изкуство и изработването на видеоклипа ни сближават, споделяме идеи, мисли и желания с колегите и така се обогатяваме; в същото време се учим да уважаваме и зачитаме мнението на другите и постигаме консенсус;

– при работа върху крайния продукт се проучват идеи и проблеми, като по този начин научаваме повече от задължителния материал;

– придобиват се самочувствие и увереност в собствените способности.

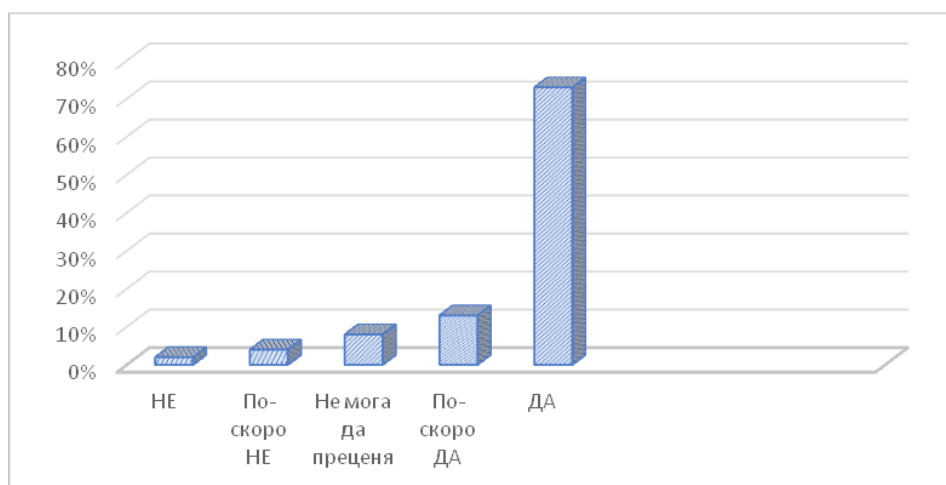
Съответно процентно разпределение между отговорите на целевата група, както и анализът на резултатите в анкетата са представени на фигури от 1 до 9.

Фигура 1. Чрез образователната драма получих възможност да развия своя творчески потенциал и личностни способности

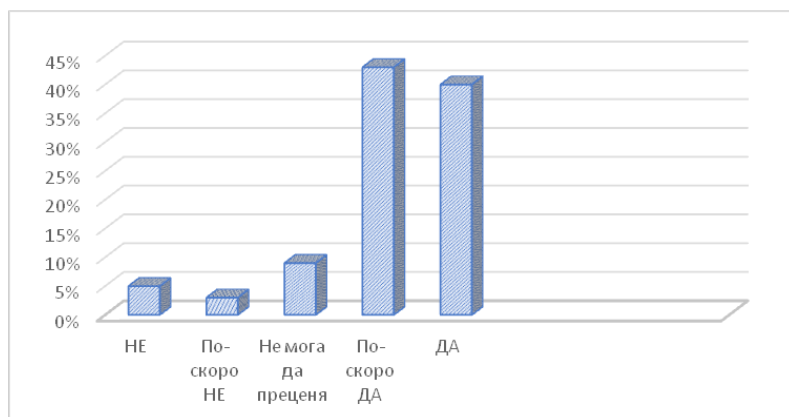
Образователната драма по своята същност е творчески процес, който позволява на обучаемите да експериментират с разнообразни модели на поведение, да приемат различни роли и да интерпретират своя личен опит в различни педагогически ситуации с холистична насоченост спрямо различните стилове на учене. Резултатите еднозначно индикират за готовност и желание на студентите да се включват в изследователска дейност в рамките на драма метода – 72% от анкетираните заявяват категорично, че участието в подобна форма на обучение е развило творческия им потенциал и едва 8% посочват, че този метод няма отношение към този процес. Анкетираните

те посочват, че от това зависят качеството на образование, подготовката и активността на творческата им дейност. В този смисъл, включването на студентите в изследователски дейности, в т.ч. и на драма обучението, е важен елемент в личностното развитие и реализация в условията на глобализация, т.е. в зависимост от конкретната структурираност, организация и насоченост; в зависимост от протичащите модели на обучение и възпитание участието на студентите в изследователска дейност е предпоставка за техния индивидуален просперитет, но в същото време е индикатор за развитието на университетското образование и неговите перспективи.

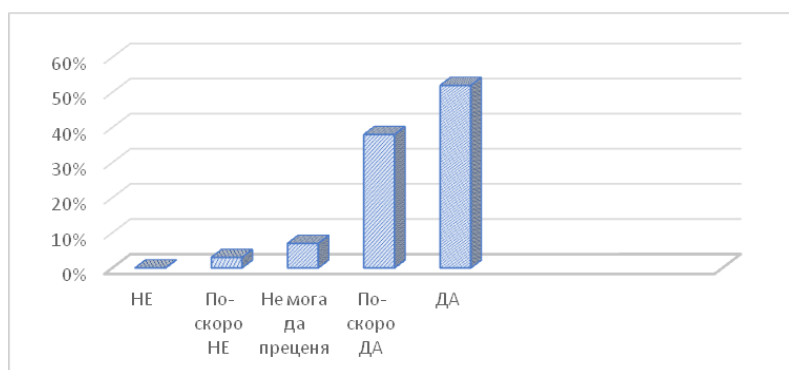
Фигура 2. Образователната драма способства за постигането на подобрен психологически климат в рамките на работните екипи

Голям процент от анкетираните (71%) са убедени, че образователната драма способства за постигането на ефективен климат в екипите. Работата в група прави възможен един допълнителен учебен процес, свързан с формирането на способност за сътрудничество при успешно реализиране на екипа в контекста на конкретна педагогическа ситуация на драма метода. В същото време, студентите имат потребност от изява, а изследователската работа в рамките на творческата драма е привлекателна за тях с екипността си, творчеството, изявата пред другите – именно това трябва да бъде в основата на образователната драма. Анкетираните студенти предпочитат да подхождат практически, да прилагат на практика идеи, да апробират модели и да вземат активно участие в рамките на работните екипи, чрез които се реализира творческата драма.

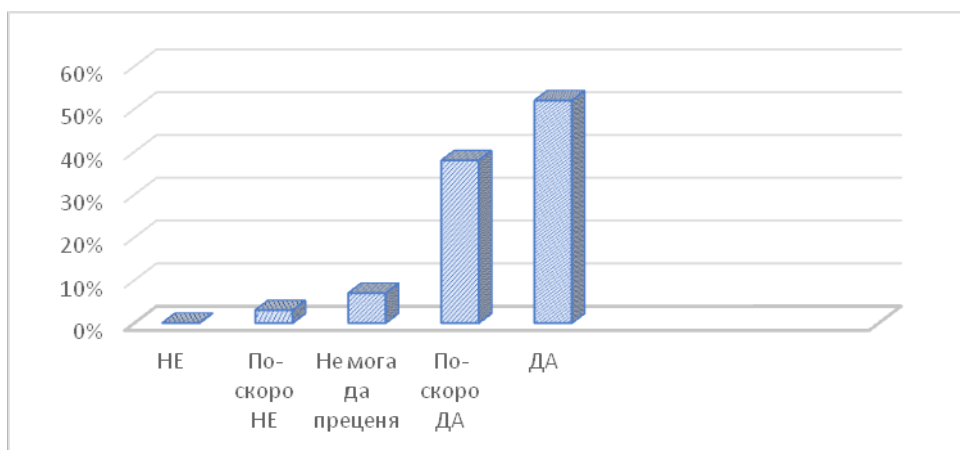
Фигура 3. Чрез образователната драма повиших мотивацията си за работа в академична среда

Включването на драма метода на обучение е важно за развитието на мотивацията към образователния процес, защото тя е насочена към комплексното личностно развитие както от гледна точка на усвояване на конкретни умения и компетентности, така и по отношение формирането на качества, които имат значение за разгръщането на творческия потенциал на обучаемите. Един от изводите, които можем да направим, е, че участието в така организирани учебни дейности със студентите е предпоставка за тяхната бъдеща професионална реализация и имплементирането на този метод в конкретната им педагогическа дейност. Едва 4% от анкетираните смятат, че образователната драма не е допринесла за повишаване на тяхната мотивация.

Фигура 4. Приложението на образователната драма способства за развитието на критичното и креативното им мислене

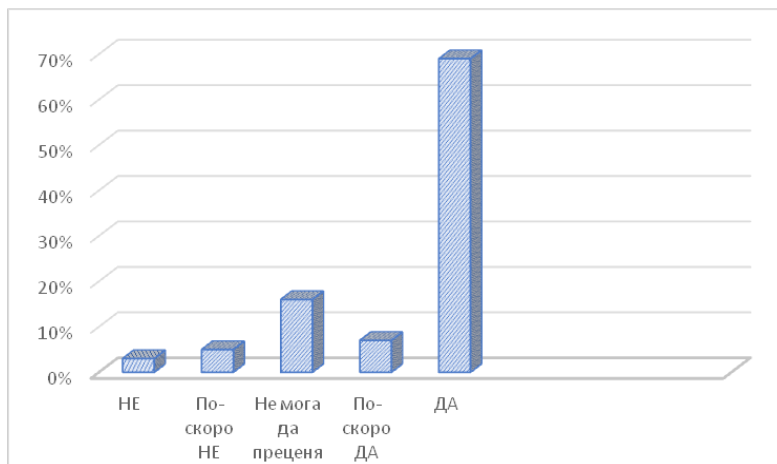
Обобщено резултатите, получени по този параграф в анкетата, еднозначно определят, че една от целите на обучението (по отношение на професионалната подготовка на бъдещи учители по биология) е да се подпомогне процесът на когнитивното развитие, т.е. изграждането и реструктурирането на познавателни структури. В този смисъл, драма методът осигурява на обучаемите възможност да търсят решения на познавателни задачи в ситуации, максимално близки до реалния живот, използвайки разнообразни стратегии за изпълнение на поставените цели. Повече от половината анкетирани определят, че образователната драма е благоприятствала за развитие на критичното им мислене при решаването на проблемен въпрос, като се привеждат аргументи в защита на дадена идея, предлага се решение на проблема.

Фигура 5. Атмосферата в екипа при работата върху крайния продукт беше приятна и предразполагаща

Образователната драма включва въображението и чувствата на обучаемите, помага им да придадат смисъл на фактите и явленията, на ситуациите, на феномените, дори на отношенията между хората. Ето защо и 51% от анкетирани отговарят с увереност, че приложението на този метод е удовлетворяващо и ползотворно в рамките на работния екип, а едва 3% не са съгласни с посоченото твърдение.

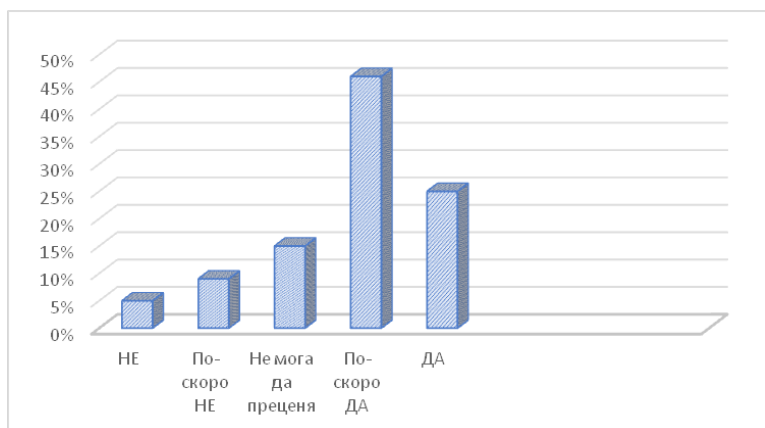
От посоченото дотук следва, че ефективността на образователната драма е средство за ефективно когнитивно и афективно развитие на обучаемите (б.а. в т.ч. и на бъдещите учители по биология), чрез което се подпомага процесът на себеизразяване, самоконтрол и рефлексия в определена моделирана от преподавателя реалност.

Фигура 6. Участието ми при изработването на крайния продукт обогати знанията ми по дисциплината и уменията ми за работа с ИКТ

68% от анкетираните студенти категорично утвърждават, че драма методът е способствал за обогатяване и надграждане на компетенциите в областта на ИКТ при създаване на финалния продукт. По същество студентите избират конкретна тема, свързана с оказване на първа долекарска помощ, която е значима и интересна за тях, защото това ще ги активизира да измислят етюди или да пресъздават ситуации, пречупени през тяхната гледна точка. Крайният продукт, който трябва да създадат студентите в резултат от приложението на драма метода, е инструкционален видео туториал по зададен алгоритъм.

Едва 4% от студентите не посочват такава корелация между приложението на драма метода и компетенциите в областта на ИКТ, а 15% от общата извадка не могат да преценят дали за тях съществува такива релация.

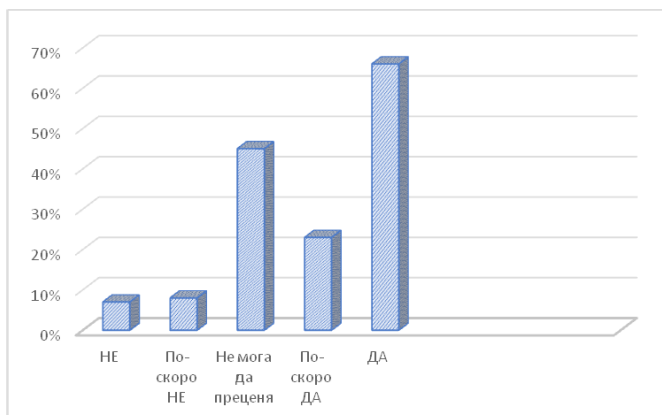
Фигура 7. Интегрирането на ИКТ и драма метода допринася за усвояване на ключови компетентности чрез „правене“

С помощта на специфични техники на образователната драма в процеса на обучение се осигурява ефективно усвояване на знания, умения и компетентности от различни науки, които стимулират изразяването и споделянето на идеи, чувства и реакции – 45% от анкетираните студенти по-скоро са съгласни, че драма методът способства за формирането на ключови компетентности.

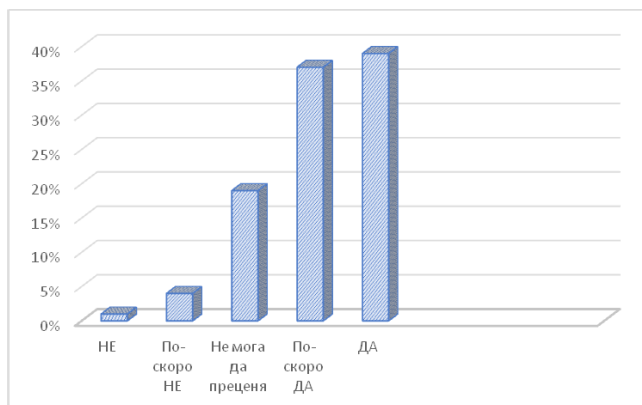
Образователната драма е метод, който предоставя уникален начин на обучение във ВУЗ (в т.ч. и при подготовката на бъдещи учители по биология) и който може да бъде неизменна част от опита на обучаемите, които да го пренесат и в бъдещата си професионална дейност – 64% от анкетираните студенти убедено вярват, че това е възможно, а 42% не могат да преценят.

Повече от половината от анкетираните студенти са съгласни с твърдението, че включването на драма метода в обучението е важно за ефективността на образователния процес (36% – по-скоро да, и 37% – да).

Въз основа на така анализирани данни, получени от анкетата с бъдещи учители по биология, можем да обобщим, че драма методът осигурява възможност за осъзнаване и анализ на собствените когнитивни процеси, което е свързано с реализиране на една от целите на образование, а именно развитието на емоционална инте-

Фигура 8. Бих използвал/а драма метода в бъдещата си преподавателска дейност

Фигура 9. Включването на драма метода в обучението е важно за ефективността на образователния процес

лигентност. Чрез активно включване в образователната драма студентите придобиват уникални лични преживявания, като прилагат своите знания, отношения, модели на поведение в условията на специално създадена за целта педагогическа ситуация.

Заклучение

Като цяло, планирането, организирането и реализирането на образователната драма (в т.ч. и в рамките на професионалната подготовка на бъдещи учители по биология) произтича от педагогическото майсторство и компетентност на преподавателя, възможност и желание за трансформации, влизане в роля на „креативния фасилитатор, който от процесите на типичната ситуативност, в която често влизат обучаваните, стимулира към действия и взаимодействия в нова и надграждаща се игрова действителност и импровизации“ (Vasielva, 2014: 18).

В резултат от изследването можем да направим следните препоръки за практиката относно предизвикателствата пред професионалната подготовка на бъдещите учители по биология, а именно: професионалната подготовка на бъдещите учители по биология трябва да стимулира повече творчество и индивидуален подход, който да кореспондира с личностно центрираната педагогика, която дава възможност на студента да разгърне цялостния си творчески потенциал; организиране на обучението на базата на проектната дейност на университетско ниво, както и акцент при възлагането на различни творчески задачи на студентите в процеса на обучение; необходимостта от включване на дейности, които изискват активно използване на съвременни технологии. Съвременните технологии имат голям потенциал, що се отнася до включване на вниманието, повишаване на мотивацията, улесняване на достъпа до информация. В практиката на обучение и особено в професионалната подготовка на бъдещите учители по биология, драма методът може да насърчи личната приспособимост, спонтанност, вербални и невербални техники, умения за сътрудничество, инициативност, въображение и творчески способности, които са необходими за изграждането на съвременната личност на бъдещия учител.

Приложение 1

АНКЕТА

Уважаеми колеги,

Настоящата анкета е свързана с проучване на нагласите и потребностите към образователната драма след проведеното обучение.

Вашите отговори са изключително важни за успеха на проучването. Молим, отговорете на всички въпроси. Поставените въпроси отразяват единстве-

но Вашето лично мнение. Гарантираме пълна конфиденциалност. Вашите отговори няма да бъдат предоставяни на никого и ще бъдат използвани единствено за съставяне на обобщена картина и формулиране на изводи.

Моля за всеки въпрос отбележете с кръгче отговора, който отразява Вашето съгласие с верността на дадено твърдение:

а) НЕ; б) По-скоро НЕ; в) Не мога да преценя; г) По-скоро ДА; д) ДА

АНКЕТНА КАРТА

Твърдения	НЕ	По-скоро НЕ	Не мога да преценя	По-скоро ДА	ДА
1. Чрез образователната драма получих възможност да развия своя творчески потенциал и личностни способности.					
2. Образователната драма способства за постигането на подобрен психологически климат в рамките на работните екипи.					
3. Чрез образователната драма повиших мотивацията си за работа в академична среда.					
4. Приложението на образователната драма способства за развитието на критичното и креативното ми мислене.					
5. Атмосферата в екипа при работата върху крайния продукт беше приятна и предразполагаща.					
6. Участието при изработването на крайния продукт обогати знанията ми по дисциплината и уменията ми за работа с ИКТ.					
7. Интегрирането на ИКТ и драма метода допринася за усвояване на ключови компетентности чрез „правене“.					
8. Бих използвал драма метода в бъдещата си преподавателска дейност.					
9. Включването на драма метода в обучението е важно за ефективността на образователния процес.					

Благодарим за участието!

NOTES/БЕЛЕЖКИ

1. Arts Council England. (2013). Great art and culture for everyone. Retrieved February 7, 2014, from http://www.artscouncil.org.uk/media/uploads/Great_art_and_culture_for_everyone.pdf
2. Australia: <http://www.australiancurriculum.edu.au/the-arts/content-structure>
3. Canada: <https://www.edu.gov.on.ca/eng/curriculum/elementary/arts18b09curr.pdf>
4. New Zealand: <http://nzcurriculum.tki.org.nz/The-New-Zealand-Curriculum/Learning-areas/The-arts>
5. United States of America: <http://nccas.wikispaces.com/Conceptual+Framework>
6. Munday, R. (2015). Conceptualizing the drama classroom as community: a case study approach to effective learning and teaching.

REFERENCES/ЛИТЕРАТУРА

- Asenova, A. & Yotovska, K. (2017). The Integration of Drama Education into Training of Pre-Service Biology Teachers, *Pedagogy*, 89 (7), 881 – 891.
- Bolton, G. (2007). A history of drama education: A search for substance. In L. Bresler (Ed.), *International handbook of research in arts education*, vol. 1, pp. 45 – 62. Dordrecht: Springer.
- Lin, Y.S. (2008). Applying drama in Taiwan's primary curriculum: The reality and difficulties through primary school teachers' viewpoints. *Asia-Pacific Journal for Arts Education* 6(1).
- Nikolova, M. (2013). Образователна драма: същност, особености и предизвикателства в началното училище. *Spisanie na Sofiyskiya universitet za obrazovatelni izsledvaniya*, 1, 76 – 87 [Николова, М. (2013). Образователна драма: същност, особености и предизвикателства в началното училище. *Списание на Софийския университет за образователни изследвания*, 1, 76 – 87].
- Norris, J. (2016). Drama as research: Realizing the potential of drama in education as a research methodology. *Youth Theatre Journal*, 30(2), 122 – 135.
- Pascoe, R. (2015). The arts curriculum: Raising the standards. *Professional Educator*. Australian College of Educators, 14(3), 17 – 19.
- Sharp, J. (2016). Drama in SPRACHPRAXIS at a German University English Department. *Practical Solutions to Pedagogical Challenges*, 14(1), 20 – 35.
- Vasileva, R. (2014). *Model na uchilishtna obrazovatelna drama*. Sofia: Sv. Kliment Ohridski [Василева, Р. (2014). *Модел на училищна образователна драма*. София: Св. Климент Охридски].

ANALYSIS OF PRE-SERVICE BIOLOGY TEACHERS ATTITUDES AND REQUIREMENTS TOWARDS APPLICATION OF DRAMA METHOD IN THEIR PROFESSIONAL EDUCATION

Abstract. This article discusses the advantages of using drama as a method of education in the professional training of future teachers of biology. The article presents and discusses the results of a study to determine the attitudes of future biology teachers on the application of the drama method and its educational potential. The findings suggest that the potential of drama-in-education to enhance competence for pre-service biology teachers is phenomenal. The students indicated that they would definitely implement drama in education in their classes as potential teachers since their exposure to this technique had contributed to the development of their critical and creative skills and their confidence.

✉ **Ms. Asya Asenova, Assoc. Prof.**

Department of Biology Education

Faculty of Biology

Sofia University

Sofia, Bulgaria

E-mail: asya_asenova@yahoo.com